

sion significance regardless of its content. It is proved that first of forensic science in administrative process is an independent legal institution that is a set of rules of administrative procedural law that regulate administrative procedural relations in aspect of appointing, performing, receiving and evaluating the expert's conclusion. Authors pay attention to the fact that these norms are implemented through the administrative and procedural relations that arising between administrative court, administrative process participants and a forensic expert as a result of certain procedural actions commission. Moreover, an examination is also a set of special procedural actions strictly regulated by law and aimed at obtaining forensic evidence that means expert's conclusion.

Keywords: examination, research, administrative proceedings, form of action, procedural relations, expert, case.

DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2018.26>

УДК 343.98

Г. О. Спіцина, завідувач лабораторії Харківського НДІСЕ, доктор юридичних наук, доцент

E-mail: adegt@ukr.net,

Г. С. Бідняк, старший викладач кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ФОРМИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ

Досліджено проблемні питання, що стосуються форм використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів. Проаналізовано законодавчі акти та думки провідних учених із цього приводу. Зроблено спробу надати пропозиції щодо використання окремих форм.

Ключові слова: спеціальні знання, процесуальні та непроцесуальні, безпосередні та опосередковані, основні та факультативні форми використання спеціальних знань, призначення судових експертиз, участь спеціаліста в слідчих діях, довідково-консультаційна форма, обліки, ревізії.

У зв'язку із численними реформаційними процесами, що відбуваються в правоохоронній, судовій та інших сферах суспільного життя, дотепер дискусійними є питання використання спеціальних знань. Не дивлячись на те, що чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) постійно зазнає змін і удосконалень, деякі аспекти залишаються не вирішеними та потребують доопрацювання, а саме: взаємодія експертів із представниками інших служб; підготовка матеріалів для призначення експертиз; залучення вузькопрофільних спеціалістів до слідчих дій; функціонування криміналістичних обліків тощо.

Вагомий внесок у вивчення зазначеної проблеми зробили такі вчені, як Т. В. Авер'янова, Л. Ю. Ароцкер, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, В. Д. Берназ,

А. І. Вінберг, А. Ф. Волобуєв, В. Г. Гончаренко, Г. І. Грамович, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, В. О. Коновалова, Ю. Г. Корухов, В. С. Кузьмічюв, В. К. Лисиченко, В. Г. Лукашевич, Є. Д. Лук'янчиков, О. Р. Россинська, М. В. Салтєвський, М. Я. Сегай, І. Я. Фрідман, В. Ю. Шепітько, О. Р. Шляхов, М. Г. Щєрбаковський та ін. Останнім часом ця проблематика досліджувалася Л. М. Головченко, І. В. Пирогом, Е. Б. Сімаковою-Єфремян та ін. Водночас детальнішого висвітлення потребують питання щодо форм використання спеціальних знань. Це пояснюється змінами в процесуальному законодавстві та сучасними потребами практики, зокрема, щодо призначення експертиз тільки судом, залучення працівників спеціалізованих установ як спеціалістів для проведення слідчих дій тощо.

Метою статті є визначення найбільш вагомих форм використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів і зазначення проблемних аспектів їх застосування.

На підставі узагальнення думок учених-криміналістів зазначимо, що поняття спеціальних знань у цілому має своє широке й багатогранне тлумачення серед науковців. Розглядаючи дефініцію «спеціальні знання» як такі, що вживаються у сфері протидії злочинній діяльності, а саме в кримінально-правовому, кримінально-процесуальному та криміналістичному аспектах, можна зазначити, що вони: 1) становлять комплекс знань і навичок у різних галузях; 2) складаються з системи відомостей з галузі науки, техніки та інших сфер людської діяльності; 3) використовуються на досудовому розслідуванні та судовому провадженні у випадках і в порядку, визначених кримінально-процесуальним законодавством; 4) їх використання здійснюється у взаємозв'язку із науково-технічними засобами; 5) реалізуються визначеним суб'єктом кримінального судочинства у процесі практичної діяльності, спеціальної підготовки з урахуванням професійного досвіду та засновані на системі теоретичних знань у відповідній галузі; 6) як правило, їх реалізація вимагає значних витрат часу та інтелектуальних зусиль; 7) сприяють розробленню технічних засобів і прийомів роботи з доказами та встановленню вагомих обставин, що мають значення для доказування.

Отже, спеціальні знання – це наукові, технічні та інші професійні знання, отримані в результаті навчання, а також навички, набуті в процесі роботи в окремих галузях практичної діяльності, які використовуються разом із застосуванням науково-технічних засобів при збиранні та дослідженні слідів злочинів із метою отримання доказової та орієнтуючої інформації, необхідної для розслідування злочинів.

При розслідуванні будь-яких злочинів використовуються спеціальні знання у різних видах і формах. На законодавчому рівні не передбачено визначення поняття спеціальних знань та їх форм. У криміналістичній літературі теж не існує єдиної точки зору з цього питання, але зазначено, що форми використання спеціальних знань під час досудового слідства значно ширші тих, що передбачені в законі. Науковці звертають увагу на структуру, сутність, мету використання спеціальних знань і їх застосування на

різних стадіях кримінального процесу в різних формах, класифікують їх за різними підставами.

Залежно від суб'єктів, які володіють спеціальними знаннями, М. В. Салтєвський виділяє безпосередню та опосередковану форми спеціальних знань. При безпосередній формі суб'єкти на різних стадіях розслідування застосовують технічні засоби та спеціальні знання, наприклад, слідчий, прокурор, слідчий суддя. При опосередкованій формі, коли суб'єкти з будь-яких причин не можуть застосувати технічні засоби для виявлення або фіксації, дослідження речових джерел інформації, вони звертаються до фахівця, одержують від нього консультації, запрошують брати участь у слідчих діях або доручають проводити судову експертизу. Отже, слідчий застосовує спеціальні знання й технічні засоби для дослідження джерел інформації у формі участі фахівця в слідчих діях або призначення судових експертиз¹.

О. Р. Россинська зазначає, що спеціальні знання можуть використовуватись як у процесуальній формі, коли результати їх застосування мають доказове значення, так і в непроцесуальній².

Диференціюють процесуальні форми застосування спеціальних знань на обов'язкові та факультативні при проведених процесуальних дій М. Г. Щербаковський і О. А. Кравченко³. Невикористання спеціальних знань у разі обов'язкового їх застосування розглядається як значне процесуальне порушення, котре тягне за собою втрату доказового значення результатів цих дій. Крім того, процесуальні форми використання спеціальних знань поділяються за характером дій, при проведенні яких вони використовуються, на слідчі та інші процесуальні дії.

Так, на думку Г. І. Грамовича, існуючі форми використання спеціальних знань тісно пов'язані між собою, спираються на єдині принципи, спрямовані на досягнення загальної цілі. Тому сукупність цих форм доцільно розглядати як систему, що складається із елементів, які взаємопов'язані між собою та створюють єдине ціле. Науковець поділяє їх на: указані та регламентовані Кримінально-процесуальним кодексом; указані, але не регламентовані Кримінально-процесуальним кодексом; не указані й не регламентовані законом форми використання спеціальних знань⁴.

Так само вважає й О. А. Кравченко, який зазначає, що пізнавальний характер процесу розкриття й розслідування злочинів визначає можливість застосування спеціальних знань залежно від доказового значення результатів їх застосування в таких основних формах – процесуальній і непроцесуальній. Але автор пропонує виділяти такі форми застосування спеціальних знань:

¹ Салтєвський М. В. Криміналістика (у сучасному вигляді) : підручник. Київ : Кондор, 2005. С. 82.

² Россинская Е. Р. Судебная экспертиза в гражданском, арбитражном, административном и уголовном процессе. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Норма, 2008. С. 7.

³ Щербаковский М. Г., Кравченко А. А. Применение специальных знаний при раскрытии и расследовании преступлений. Харьков : Ун-т внутр. дел, 1999. С. 10.

⁴ Грамович Г. И. Тактика использования специальных знаний в раскрытии и расследовании преступлений : учеб. пособие. Минск : МВШ МВД СССР, 1987. С. 15.

1) зазначені й регламентовані КПК України (участь спеціаліста у проведенні слідчих і судових дій, проведення експертизи);

2) зазначені, але не регламентовані КПК України (ревізія);

3) не зазначені й не регламентовані законом (відомчі ревізії та розслідування, попередні дослідження матеріальних слідів злочину, консультативна допомога фахівців поза слідчими діями)¹.

В умовах сьогодення, ураховуючи зміни кримінального процесуально-го законодавства, консультації, які передбачені ст. 71 КПК України, необхідно віднести до першої форми.

Деякі вчені використовують у класифікаціях розподіл за різними підставами. Так, на думку О. В. Ваканича, до основних форм використання спеціальних знань можуть бути віднесені: 1) безпосереднє використання спеціальних знань слідчим, слідчим суддею, судом, прокурором (статті 22, 40, 46, 91–94, 214, 223, 228, 236–241, 245 КПК України); 2) участь спеціаліста при проведенні слідчих дій (статті 56, 68, 71, 72, 79, 122, 226, 227, 237–241, 252, 266, 327, 354, 360, 491 КПК України); 3) призначення і проведення судових експертиз (статті 69, 70, 79, 101, 102, 122, 242, 243, 244, 245, 327, 332, 486, 509, 518 КПК України)². Тобто перша форма – за суб'єктами використання, а останні дві – за видом діяльності.

Дещо іншої класифікації дотримується В. В. Семенов. Він не ставить в основу регламентованість законом і допускає існування при розслідуванні злочинів чотирьох форм використання спеціальних знань:

1) судова експертиза;

2) участь спеціаліста в слідчих діях;

3) здійснення ревізійної (контрольно-перевірочної) діяльності;

4) здійснення довідкової та консультативної допомоги спеціаліста³.

Ми вважаємо, що спеціальні знання не можуть мати непроцесуальний характер або бути не вказані законом. За таких обставин незрозумілі підстави діяльності суб'єктів їх використання та ставиться під сумнів доказове значення інформації, отриманої непроцесуальним шляхом, тобто в такому разі вони будуть незаконними. Тому вважаємо за доцільне, підтримуючи думку В. В. Семенова, класифікувати форми використання спеціальних знань за видом діяльності.

Слід зазначити, що форми застосованих спеціальних знань цілком залежать від кваліфікації правопорушення та від використання сталих або сучасних способів їх учинення, пристосованих до нових соціальних умов. На підставі анкетування працівників правоохоронних органів і літературних джерел ми визначили, що найбільш доцільними є такі форми використання

¹ Кравченко О. А. Застосування спеціальних знань під час збирання, дослідження та використання речових доказів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Запоріжжя, 2012. С. 98.

² Ваканич О. В. Форми використання спеціальних знань у кримінальному провадженні. URL: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-1466/>.

³ Семенов В. В. Спеціальні знання при розслідуванні злочинів (зміст, організація, використання) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2006. С. 175.

спеціальних знань: призначення судових експертиз; довідково-консультаційна діяльність; ревізії та перевірка за обліками; залучення спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій; допит експерта; присутність слідчого при проведенні експертизи. Найбільш поширеною формою є призначення судових експертиз, якій, на нашу думку, повинна віддаватися перевага. Сутність її полягає в тому, що органи досудового розслідування й суду встановлюють фактичні дані, які неможливо встановити іншим шляхом і які мають суттєве значення для кримінального провадження. Відповідно до ч. 1 ст. 242 КПК України передбачається проведення експертизи експертною установою (експертом) тільки за дорученням слідчого судді чи суду, наданим за клопотанням сторони кримінального провадження, коли для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання.

До певного часу загальноприйнятим було те, що організація проведення судової експертизи починається з прийняття рішення слідчим про необхідність її призначення та складається з таких етапів: прийняття слідчим рішення про проведення експертизи, обрання експертної установи (або судових експертів, які не є працівниками державних установ, чи інших фахівців із відповідних галузей знань), визначення виду експертизи та предмета дослідження, обрання часу призначення експертизи й об'єктів для проведення експертизи, у тому числі зразків і проб, винесення постанови про призначення експертизи, направлення постанови й необхідних матеріалів до експертної установи. Такої думки дотримується й І. В. Пиріг. Учений виділяє підготовчий, робочий і заключний етапи призначення судової експертизи й зауважує, що тільки процес призначення експертизи можна вважати слідчою дією, а не проведення дослідження¹.

За останніми змінами, запропонованими Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», у ч. 1 ст. 242 КПК України передбачається проведення експертизи експертною установою (експертом) тільки за дорученням слідчого судді чи суду, наданим за клопотанням сторони кримінального провадження. Запропоновані законодавцем зміни до положень ст. 242 КПК України, безумовно, забезпечують певну прозорість і виключають проведення експертизи за попередньою змовою експерта зі сторонами процесу. Проте при цьому, на нашу думку, нівелюється процесуальна самостійність і незалежність слідчого в прийнятті рішень, а сумніви щодо об'єктивності висновку експерта можна перевірити й іншими доказами, у тому числі й призначенням повторної експертизи. Тому цю норму поширювати на сторону обвинувачення не є доцільним.

Непоодинокі випадки, коли слідчий сам здійснює певний умовивід за наявними ознакам, що видимі неозброєним оком. Утім без оцінювання експертом, його наукового дослідження на основі спеціальних знань вони не

---

¹ Пиріг І. В. Експертна діяльність органів внутрішніх справ : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Дніпропетровськ, 2012. 40 с.

можуть бути обґрунтовані й мати доказову силу. Безперечно, нове знання у висновку експерта отримується завдяки логічній обробці вихідних даних (стан об'єктів, їх ознаки за кількісними та якісними показниками тощо) і є опосередкованим знанням.

Судова експертиза призначається незалежно від того, чи володіють слідчий, прокурор, суддя спеціальними знаннями, призначаючи експертизу, оскільки фактичні дані, отримані шляхом експертного дослідження, не можуть бути відображені в жодному процесуальному документі, крім висновку експерта¹.

Серед непроцесуальних форм використання спеціальних знань особливе місце займає присутність слідчого при проведенні експертиз, на чому наголошує й В. М. Махов. Він виділяє такі позитивні моменти зазначеного аспекту: отримання інформації про проміжні результати, надає експерту додаткову інформацію, що дозволяє запобігти призначенню додаткових експертиз і допиту експерта в подальшому². Між тим, на застосування такої форми вказали лише 3 % опитаних практичних працівників. Ми не заперечуємо існування такої форми використання спеціальних знань, але вважаємо доречним її використання тільки у виключних випадках.

Кримінальним процесуальним законодавством передбачена така форма використання спеціальних знань, як допит експерта. Відповідно до ст. 101 КПК України кожна сторона має право звернутися до суду з клопотанням про виклик експерта для допиту під час судового розгляду для роз'яснення чи доповнення його висновку. Також суд має право призначити одночасний допит двох експертів для з'ясування причин розбіжностей у висновках. Тобто можна допитувати експертів, залучених для проведення експертизи, як стороною захисту, так і обвинувачення. Крім того, сторони кримінального провадження мають можливість надавати відомості стосовно допитуваного експерта, що дає змогу суду та сторонам кримінального провадження об'єктивно оцінити надані висновки та кваліфікацію експертів.

Однією з поширених форм використання спеціальних знань є залучення спеціалістів до проведення слідчих дій. Як слушно зазначає Г. І. Грамович, підґрунтям цього є відсутність у слідчого вузькоспеціальних знань і навичок; відсутність умов для самостійного вирішення завдань слідчим; необхідність з етичних, тактичних міркувань проведення окремих дій відповідним спеціалістом; великий обсяг роботи, що потребує спеціальних знань та навичок; необхідність використання одночасно декількох науково-технічних засобів і методів; наявність ризику спричинення шкоди людському організму, якщо спеціальні знання не будуть використані відповідним спеціалістом (вилучення зразків крові, виявлення тайника за допомогою рентгенівського випромінювання)³.

¹ Россинская Е. Р. Знач. твір. С. 9.

² Махов В. Н. Использование знаний сведущих лиц при расследовании преступлений : монография. Москва : Изд-во РУДН, 2000. С. 203.

³ Грамович Г. И. Знач. твір. С. 22.

Успіх проведення слідчих дій при розслідуванні злочинів цілком залежить від визначення оптимальної їх послідовності та доцільності проведення, своєчасного й правильного застосування спеціальних знань. При проведенні таких слідчих дій, як слідчий огляд місця події, слідчий огляд документів, призначення судових експертиз, слідчий експеримент, пред'явлення особи для впізнання, як спеціалісти залучаються інспектори-криміналісти, працівники спеціалізованих установ та ін.

Участь спеціаліста необхідна при проведенні як слідчих дій, так і негласних слідчих дій. Зокрема, залежно від видів необхідних спеціальних знань і ситуації, що склалася при розслідуванні, як спеціалісти можуть залучатися наукові співробітники з різних галузей: біологи, товарознавці, ревізори та ін. Вони не можуть замінити спеціаліста-криміналіста при проведенні слідчих дій і залучаються поряд із ним. Зазначені спеціалісти можуть надавати слідчому тільки консультативну та методичну допомогу¹.

На фоні змін у законодавстві роль спеціаліста набуває ще більшого значення під час проведення обшуку житла чи іншого володіння особи, зокрема, стосовно обов'язкової фіксації цих дій за допомогою аудіо- та відеозапису. Фіксуються такі важливі для суду факти, як: забезпечення процесуальних прав учасників; коло присутніх осіб і характер їх дій; шляхи й послідовність входу-виходу до приміщення; місце знаходження схованок; момент виявлення, вилучення та фіксації об'єктів пошуку, їх стан тощо. За таких вимог доцільно проводити зйомку одночасно декількома відеокамерами, квадрокоптерами або з використанням новітніх технологій, таких як 3D-сканери.

Проаналізувавши чинне законодавство та дані анкетування практичних працівників, ми виділили низку проблем, які виникають під час проведення слідчих (розшукових) дій, та окреслили механізм їх вирішення, який полягає: 1) у нормативно-правовому регулюванні діяльності спеціаліста (у тому числі перевірки, виявлених об'єктів за відповідними обліками); 2) матеріально-технічному забезпеченні на належному рівні; 3) узгодженості дій спеціаліста з представниками інших служб (дільничні, патрульні, оперуповноважені); 4) розширенні штату інспекторів-криміналістів у територіальних відділеннях поліції, урахуваючи обсяг і специфіку існуючих завдань; 5) дотриманні нормованого робочого часу, що впливає на рівень зосередженості уваги під час збирання доказів; 6) виконанні службових завдань, що відповідають безпосереднім функціональним обов'язкам тощо.

Деякі вчені аргументовано звертають увагу на довідково-консультативну форму використання спеціальних знань, як на одну із розповсюджених процесуальних форм. Наприклад, роз'яснення експертом окремих частин дослідження дозволить слідчому отримати необхідну інформацію, уточнити окремі пункти або розширити їх. Як показали результати опитування слідчих і експертів у Дніпропетровській області, у 79 % консультації використовувалися ними в таких випадках: перед призначенням експертизи, у процесі її виконання, при підготовці додаткових матеріалів тощо.

¹ Пиріг І. В. Теорія і практика використання спеціальних знань при розслідуванні розкрадань вантажів на залізничному транспорті : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2006. С. 54.

У кримінальному судочинстві важливу роль відіграє така непроцесуальна форма використання спеціальних знань, як перевірка за обліками. Як відомо, метою досліджень перевірки за обліками кримінальної реєстрації є встановлення (ідентифікація) предмета, живої особи або трупа¹. На сьогодні, майже всі обліки мають автоматизовану форму, що значно прискорює процес отримання результату. Серед проблемних питань функціонування обліків можна зазначити відсутність єдиної бази даних для всіх відомств, відсутність чіткої законодавчої регламентації для наповнення та функціонування баз, несвоєчасність надходження або перевірки об'єктів (наприклад, перевірка слідів папілярних узорів можлива тільки після їх визнання придатними для ідентифікації, для чого необхідно провести експертизу) тощо.

Таким чином, не існує єдиного підходу щодо форм використання спеціальних знань, але вони значно ширші передбачених у законі. За таких обставин, на нашу думку, доцільно класифікувати форми застосування спеціальних знань за видом діяльності та пропонуємо виділяти такі їх форми: призначення судових експертиз; довідково-консультаційна діяльність; ревізії та перевірка за обліками; залучення спеціаліста при проведенні слідчих дій; допит експерта; присутність слідчого при проведенні експертизи. Успіх їх використання цілком залежить від визначення їх своєчасності, оптимальної послідовності та доцільності проведення.

ФОРМЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СПЕЦИАЛЬНЫХ ЗНАНИЙ

Спицына А. А., Бедняк А. С.

Рассмотрены проблемные вопросы, касающиеся форм использования специальных знаний при расследовании преступлений, проанализированы законодательные акты. На основании анализа позиций ученых-криминалистов выделены формы использования специальных знаний, разделяющиеся по различным критериям на процессуальные и непроцесуальные, непосредственные и опосредованные, основные и факультативные и т. д. Обозначены наиболее часто используемые формы, среди которых: назначение судебных экспертиз, привлечение специалиста для проведения следственных действий, консультационно-справочная, ревізії и проверка по учетам, присутствие следователя при проведении экспертизы, допрос эксперта. Проанализированы изменения законодательства, касающиеся проведения экспертизы экспертным учреждением (экспертом) только по постановлению следственного суда или суда, вынесенным по ходатайству одной из сторон уголовного производства. Отмечены положительные стороны реформы, а также аргументирована точка зрения об утрате процессуальной самостоятельности следователя в принятии решения при таких обстоятельствах, предложено пересмотреть указанные изменения. Учитывая изменения в законодательстве, обозначена роль специалиста во время проведения обыска относительно обязательной фиксации этого действия с помощью аудио- и видеозаписи. Очерчены проблемные вопросы, существующие в подразделениях криминалистического обеспечения при проведении следственных действий и предложен механизм их решения. Акцентировано внимание на использовании автоматизированных учетов и перспективы их развития.

¹ Щербаківський М. Г., Кравченко А. А. Знач. твір. 78 с.

Ключевые слова: специальные знания, процессуальные и непроцессуальные, непосредственные и опосредованные, основные и факультативные формы использования специальных знаний, назначение судебных экспертиз, участие специалиста в следственных действиях, справочно-консультационная форма, учеты, ревизии.

FORMS OF SPECIAL KNOWLEDGE USE

Spitsyna H. O., Bidniak H. S.

The article deals with problematic issues regarding the forms of special knowledge use while crime investigation, legislative acts are analyzed. Based on the opinion analysis of criminalistic scientists, forms of special knowledge use divided according to different criteria into procedural and non-procedural, direct and indirect, basic and optional are detailed. The most commonly used forms are indicated, among them: appointment of forensic examinations, involvement of specialist for performing investigative actions, consulting and reference, auditing and monitoring of records, the presence of an investigator during an examination, expert questioning. Legislation changes concerning of examination by a Forensic science institution (expert) only according to the investigating judge decision or court made on the petition of one of the parties to criminal proceedings are analyzed. Positive reform aspects, as well as the argument about the loss of procedural independence of the investigator while decision making under such circumstances were highlighted; it was suggested to review the above changes. Taking into account legislation changes, the role of the specialist during the search relatively of mandatory fixation of this act by means of audio and video recording is indicated. Problem issues existing in the units of criminalistic support during investigative actions are outlined and the mechanism of their solution is proposed. Attention is focused on the use of automated records and prospects for their development.

Keywords: special knowledge, procedural and non-procedural, direct and indirect, basic and optional forms of special knowledge use, appointment of forensic examinations, participation of an expert in investigative actions, reference and consulting form, records, revisions.

DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2018.27>

УДК 343.98

Є. М. Попович, головний науковий співробітник Харківського НДІСЕ, доктор юридичних наук, професор
E-mail: hniise@gov.ua

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ У СУДОВО-ЕКСПЕРТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Досліджено проблеми, пов'язані із розумінням, класифікацією та реалізацією принципів організації й функціонування автоматизованих систем у судово-експертній діяльності. Також наведено авторське визначення законності в судово-експертній діяльності, під якою розуміється складне соціально-правове явище, основним критерієм якого є категорія правомір-